

Anecdolari

La masia catalana (I)

Escriu Domènec Puig i Cadafalch a «La Casa Catalana», (1908), el següent: **Els masos dels pagesos, escampats ací i allà, presidint-los el turó amb el castell defensat per sa posició enciraglevada, i dintre els murs del castell l'església de vegades sumptuosa abadia; un conglomerat de cases forma sovint un poblet al redós del castell, baix, vora el riu, la farga i el molí senyorials; no és difícil de trobar avui encara la visió d'aquest espectacle medieval tranformat pels costums i lleis modernes, igual que als segles X i XI es veia la villa romana canviada pels nous costums i lleis també noves.**

Aquesta descripció s'escau perfectament per a descriure la vila de la Roca del Vallès. No avui en dia, és clar, sinó en temps passat. El poble es dissenyà tot seguint els costums típics de Catalunya. Un castell amunt d'un turó i al seu voltant, prop del riu, les cases i l'església. Ara, amb el progrés i l'arribada de nous forans el poble ha perdut aquell regust a antic, per transformar-se en un lloc abocat al nou progrés i a la innovació tecnològica.

Cal dir que hi ha casos on això no ha succeït així i els habitants de certs municipis no han volgut perdre la seva estructura primitiva, aquella que van heretar, dels seus avantpassats. Però és clar, si volen competir amb un mercat cada vegada més obert a les noves tecnologies hauran, tard o d'hora, d'oblidar-se del passat i viure de cara al futur.

Tot i així, encara a la Roca del Vallès es pot gaudir del què va ser la vida al camp, és a dir, encara trobem un nucli central on es concentra el Castell, l'església i una sèrie de cases que formaven el poble. I a les afores les masies, on encara avui es continua treballant la terra, des que surt el sol fins que es pon. De totes aquestes cases de camp volem enraonar.

A l'hora de establir la terminologia més adient, en vers com s'havien d'anomenar les nostres cases de camp, agafarem el diccionari de Pompeu Fabra i llegirem les definicions que ens dona.

El Mas, per Fabra, és una casa de

camp. La masia és una casa de camp, mas, granja. Gairebé teníem el problema solucionat, però encara es podia extreure quelcom més respecte a tot això. Joaquim de Camps i Arboix, a la Masia Catalana, comenta que el terme masia s'usa preferentment en qüestions arquitectòniques i literàries. Pel contrari, el terme mas, al·ludeix a un concepte més vast de la unitat agrícola de casa i terres de conreu, on es pot practicar la policultura i la cria i recria de bestiar. Per tant, el concepte de mas seria el més aconsellat a l'hora de parlar de les cases de camp que hom pot trobar a la Roca del Vallès, però no serà aquesta la terminologia elegida.

Així doncs, després de qüestionar el fet en si, s'ha arribat a la conclusió que hom ha d'enraonar en termes col·loquials, es a dir, com el poble ha volgut batejar cadascun dels indrets de conreu, això és, pel mot de Can o cal. El significat d'aquest mot es senzill, és la contracció de casa i l'article en. Estem segurs que en un primer moment la gent deia: la masia de can ... Amb els anys el terme «la masia» va desaparèixer i només quedà el mot can, per tant, icí enraonarem dels can o cal que hi han a la Roca del Vallès.

La història de les masies es perd en la nit dels temps. Hom a volgut fer una semblança entre la villa romana i la nostra casa pairal. D'ací anà evolucionant, arquitectònica i socialment, fins a tenir l'estructura actual. Ningú nega, avui en dia l'origen romà de les nostres cases pairals però, com eren les primitives masies?

Francesc Caula a «Les Parròquies i Comuns de Santa Eulàlia de Begudà i Sant Joan de les Fonts», (1930), ens descriu un típic Mas del segle XII: **... en una sala-habitació al pis principal destinant-se la planta baixa a dependències subalternes i la superior a golfes i graner.**

Diffícilment podrem establir una línia de continuïtat en l'estructura dels nostres masos. La regularitat no era norma, tot al contrari. Sovint era l'amo del futur mas que concebia el projecte arquitectònic, ajudat i servit pel mestre de cases de l'indret, aquest sense altra dotació que el seu innat bon instint

i una pràctica de l'ofici afinada per la vocació i l'experiència. Per això hom pot trobar diferents estils dins un mateix mas, doncs el canvi d'amo o de mestre d'obres, contribuïa a dites modificacions arquitectòniques. Se'ns acut el següent, què possibilitava el canvi d'amo?

El mas ha estat, des de temps immemorials, sotmès al que hom diu masoveria. L'amo deixa les feines de conrear el camp a un masover. La masoveria era un contracte de societat. Normalment de paraula, sense signar cap paper. El masover no estava obligat amb l'amo sinó en el que pot, acabant la societat amb la mort d'un dels contractants, sense passar als hereus. Generalment el masover i l'amo anaven meitat i meitat en els beneficis del conreu.

Sovint algunes cases senyorials, sobretot després d'acabar l'època feudal, anaven malament o es desintegraven, com a conseqüència d'herències o per poder pagar els tributs establerts per la Corona. Una altra causa era que el masover no feia cap tipus de reparació ni reconstrucció a la casa. Ell era l'encarregat de treballar el conreu. La finca era de l'amo i, per tant, ell s'havia de fer càrrec de totes les reformes. Les despeses per reparacions no eren reduïdes dels beneficis comuns, sinó dels guanys de l'amo. Les cases fortes aguantaven prou bé haver de pagar les reparacions. Ara bé, hi havia casos on les dificultats econòmiques mermaven la casa, i aquelles despeses, malgrat que necessàries, no feien una altra cosa que empobrir més el mas. Aquesta davallada dels amos era aprofitada pel masover, que s'alienava en carta de gràcia o en compravenda. Això, a més de rejuvenir la masia, donava com a resultat l'increment de nous estils arquitectònics dins el mas.

Cèsar Alcalà